

TRANSFER UZBROJENIA W LATACH 2013–2025

Ireneusz Topolski

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

<https://orcid.org/0000-0001-7152-8329>

ireneusz.topolski@mail.umcs.pl

Streszczenie: Handel bronią konwencjonalną stanowi jedną z ważnych kwestii międzynarodowych stosunków militarnych, ale jest także powiązany z płaszczyzną polityczną i ekonomiczną. Jego zakres obejmuje wywóz, przywóz, tranzyt, przeładunek oraz pośrednictwo, określane terminem „transfer”. Ze względu na swoją specyfikę prowadzi on do rozwoju i wzmocnienia potencjałów militarnych państw. Jednak proces ten może również generować wyścig zbrojeń oraz powstawanie zagrożeń militarnych, co przekłada się na poziom bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego. Paradoksalnie stanowi on tylko ułamek całkowitej wymiany handlowej, tj. ok. 1%. W tym zakresie ważny problem dotyczy prób regulowania transferu uzbrojenia. Działania w tym zakresie podejmowane w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych od początku lat 90. XX wieku obejmują kwestie rejestracji i kontroli eksportu oraz importu uzbrojenia konwencjonalnego. Szczególną uwagę zwrócono na międzynarodowy transfer broni strzeleckiej (ręcznej) oraz lekkiego uzbrojenia. Ważne miejsce w zakresie kontroli transferu uzbrojenia konwencjonalnego zajmuje *Traktat o handlu bronią*, który wszedł w życie 24 grudnia 2014 roku, jednak nie został podpisany lub ratyfikowany przez część państw będących ważnymi eksporterami lub importerami broni.

Słowa kluczowe: transfer uzbrojenia; handel bronią; eksport uzbrojenia; import uzbrojenia; uzbrojenie konwencjonalne

WSTĘP

Handel bronią stanowi jedną z ważnych kwestii międzynarodowych stosunków militarnych. W rozumieniu *Traktatu o handlu bronią* (*Arms Trade Treaty* – ATT) międzynarodowy handel obejmuje wywóz, przywóz, tranzyt, przeładunek oraz pośrednictwo, określane terminem „transfer” (*Traktat o handlu bronią*, 2015; *The Arms Trade Treaty*, 2024a; *The Arms Trade Treaty*, 2024b). Transfer uzbrojenia z jednej strony prowadzi do rozwoju i wzmocnienia potencjałów militarnych państw. Natomiast z drugiej proces ten w pewnym zakresie określa także poziom spirali zbrojeń w różnych wymiarach, tj. globalnym, regionalnym lub subregionalnym, co przekłada się na bezpieczeństwo międzynarodowe

oraz narodowe (Topolski, 2021, s. 525–526). Kwestia ta może również stanowić istotne podłoże do kreowania zagrożeń militarnych, w tym asymetrycznych.

Celem artykułu jest analiza specyfiki transferu uzbrojenia w latach 2013–2025. Przyjęto następującą hipotezę badawczą: poziom transferu uzbrojenia stanowi niewielką część całkowitej wymiany handlowej, jednak w bardzo dużym stopniu wpływa na bezpieczeństwo międzynarodowe i narodowe państw w okresach wojen oraz wzrostu zagrożeń militarnych i hybrydowych. Do weryfikacji postawionej hipotezy badawczej wykorzystano jako podstawową metodę analizy czynnikowej. Uzupełniają ją techniki badawcze, tj.: techniki statystyczne, analiza dokumentów, analiza treści opracowań naukowych.

Artykuł został poświęcony problemowi transferu uzbrojenia konwencjonalnego w latach 2013–2025, przede wszystkim koncentrując się na eksporcie i imporcie broni. Ze względu na specyfikę podjętego tematu w pierwszej części scharakteryzowano kwestie dotyczące rejestru oraz regulowania transferu uzbrojenia konwencjonalnego. Jako pewien niedostatek należy wskazać, że w pozostałych dwóch punktach poddano analizie kolejno eksport i import broni konwencjonalnej, w znaczącym zakresie opierając się na danych Sztokholmskiego Międzynarodowego Instytutu Badań nad Pokojem (Stockholm International Peace Research Institute – SIPRI). Podejście to wynika z bardzo ograniczonego dostępu do danych źródłowych. Po pierwsze, baza SIPRI jest jedynym pod względem metodologicznym spójnym i porównywalnym w dłuższej perspektywie czasowej zestawem także aktualnych danych dotyczących transferu uzbrojenia w skali światowej. Po drugie, informacje z innych ośrodków odnoszą się tylko do pewnego wycinka w kontekście eksportu i importu broni, np. w stosunku do określonych państw, co więcej stosują zróżnicowane kryterium doboru danych statystycznych. W przypadku *Traktatu o handlu bronią* w corocznych raportach przedkładanych przez państwa-strony dotyczące eksportu i importu są uwzględnione w maksymalnym zakresie takie kwestie jak kategoria uzbrojenia, odbiorca–dostawca, liczba egzemplarzy, typ uzbrojenia oraz krótki komentarz dotyczący transakcji. Wadą tego kryterium jest przesłanie informacji tylko przez część państw oraz brak uwzględnienia kosztów zakupu. Należy zaznaczyć, że trzy źródła, tj. norweska inicjatywa dotycząca transferów broni strzeleckiej, panel informacyjny dotyczący broni strzeleckiej i lekkiej opracowany przez Instytut Polityki Publicznej im. Jacka D. Gordona oraz Centrum GIS przy Florida International University (FIU) we współpracy z Regionalnym Koordynatorem Badań Ekonomicznych i Społecznych (CRIES) oraz Badanie dotyczące broni strzeleckiej koncentrują się i/lub na broni ręcznej i lekkim uzbrojeniu. Ponadto ze względu na brak informacji lub ograniczenia finansowe są aktualizowane z pewnym opóźnieniem. W przypadku Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie państwa członkowskie składają coroczne raporty, w których uwzględnia się kategorię uzbrojenia, odbiorcę lub dostawcę, liczbę dostarczonych egzemplarzy oraz typ uzbrojenia, ale bez podania jego wartości. Natomiast Rejestr Broni Konwencjonalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych obejmuje raporty państw dotyczące danych o eksporcie

i imporcie siedmiu głównych kategorii broni konwencjonalnej. Jednak należy zaznaczyć, że nie wszystkie państwa składają sprawozdania lub utajniają informacje o imporcie. Po trzecie, wykorzystanie materiałów z innych źródeł wywołuje pewne wątpliwości, ponieważ w większości bazują one na danych SIPRI albo je powielają. Ponadto w 2022 roku Departament Stanu Stanów Zjednoczonych Ameryki (dalej: Stany Zjednoczone, USA) podjął decyzję o zakończeniu przygotowania corocznych raportów w kwestii transferu uzbrojenia. Ostatni ukazał się w 2021 roku i obejmował lata 2009–2019. Reasumując, sytuacja ta powoduje, że nie ma w praktyce możliwości dokonania ich analizy porównawczej w skali globalnej, jak też w dłuższej perspektywie czasowej na podstawie aktualnych i dostępnych (jawnych) danych poza SIPRI (Control Arms Secretariat, 2025, s. 7–136; Norwegian Initiative on Small Arms Transfers, 2026; OBWE, 2026; SALW Dashboard, 2026; Small Arms Survey, 2025; The Arms Trade Treaty 2026; UNROCA, 2026).

PRÓBY REGULOWANIA TRANSFERU UZBROJENIA

Działania związane z kwestią rejestracji oraz kontroli eksportu i importu uzbrojenia są podejmowane w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ). 9 grudnia 1991 roku Zgromadzenie Ogólne NZ przyjęło rezolucję 46/36L dotyczącą „Przejrzystości zbrojeń”, na mocy której od 1 stycznia 1992 roku ustanowiono „Rejestr Broni Konwencjonalnej ONZ”. Porozumienie to ma charakter dobrowolny, zaapelowano w nim, aby wszystkie państwa członkowskie składały Sekretarzowi Generalnemu ONZ do 30 kwietnia każdego roku coroczne raporty dotyczące importu i eksportu broni konwencjonalnej. W załączonym do rezolucji aneksie określono i zdefiniowano siedem głównych kategorii systemów uzbrojenia konwencjonalnego, które podlegają rejestracji. Po 1992 roku w wyniku okresowych przeglądów w ramach Grupy Ekspertów Rządowych uległy zmianie definicje pojęć części z nich. W przypadku II i III wynikało to z rozszerzenia ich zakresu związanego z objęciem rejestrem systemów o mniejszym kalibrze broni. Natomiast kategorie IV, V, VII zostały znacząco zmienione poprzez rozszerzenie ich ram o nowe rodzaje i typy uzbrojenia, które nie znajdowały się na wyposażeniu sił zbrojnych na początku lat 90. XX wieku. Ze względu na specyfikę podjętego tematu zasadne jest przedstawienie tylko podstawowej charakterystyki siedmiu głównych kategorii uzbrojenia konwencjonalnego, w tym wskazanie najważniejszych zmian, które nastąpiły w porównaniu do pierwotnych ustaleń (Goldblat, 1994, s. 184–187, 641–643; United Nations, 1992; United Nations, 1994; United Nations, 2009; United Nations, 2016; United Nations 2019; UNROCA, 2025b; UNROCA, 2022; U.S. Department of State, 2003; U.S. Department of State, 2005).

I. Czołgi bojowe – gąsienicowe lub kołowe samobieżne opancerzone pojazdy bojowe o dużej mobilności w terenie i wysokim poziomie samoobrony o masie 16,5 t bez ładunku, z działem głównym o dużej prędkości wylotowej i kalibrze co najmniej 75 mm.

II. Bojowe wozy opancerzone (BWO) – samobieżne opancerzone pojazdy gąsienicowe, półgąsienicowe lub kołowe, zdolne do przemieszczania się w terenie, zaprojektowane i wyposażone do transportu oddziału liczącego minimum czterech żołnierzy piechoty. Ponadto wyposażone w działko o kalibrze co najmniej 20 mm oraz wyrzutnie przeciwpancernych pocisków raketowych. W późniejszym okresie jako BWO określano pojazdy przenoszące uzbrojenie o kalibrze minimum 12,5 mm lub wyrzutnię pocisków raketowych.

III. Systemy artyleryjskie dużego kalibru – działa, haubice, armaty, armato-haubice, moździerz, wieloprowadnicowe wyrzutnie raketowe, zdolne do rażenia celów powierzchniowych głównie ogniem pośrednim, o kalibrze minimum 100 mm, który w późniejszym okresie został zmniejszony do 75 mm.

IV. Samoloty bojowe oraz bojowe bezzałogowe statki powietrzne (Unmanned Combat Aerial Vehicle – UCAV) – początkowo kategoria ta obejmowała tylko samoloty bojowe definiowane jako statki powietrzne o stałej i zmiennej geometrii skrzydeł, uzbrojone do zwalczania celów za pomocą kierowanych pocisków raketowych, raket niekierowanych, bomb, dział, armat lub innego uzbrojenia ofensywnego. Stopniowo kategoria ta ulegała zmianom poprzez doprecyzowywanie określenia „samolot bojowy” oraz dodania nowej klasy uzbrojenia. W praktyce uwzględnienie w jej ramach bojowych bezzałogowych statków powietrznych spowodowało wyodrębnienie dwóch podkategorii. Pierwsza obejmuje załogowe statki powietrzne o stałej i zmiennej geometrii skrzydeł, zaprojektowane, wyposażone lub zmodyfikowane do zwalczania celów za pomocą kierowanych pocisków raketowych, raket niekierowanych, bomb, dział, armat lub innego uzbrojenia ofensywnego, w tym wersje tych maszyn, które wykonują wyspecjalizowane zadania w zakresie walki radioelektronicznej, zwalczania systemów obrony przeciwlotniczej lub rozpoznania. Do drugiej podkategorii należą bezzałogowe statki powietrzne o stałej lub zmiennej geometrii skrzydeł, zaprojektowane, wyposażone lub zmodyfikowane do zwalczania celów przy użyciu kierowanych pocisków raketowych, raket niekierowanych, bomb, dział, armat lub innych systemów uderzeniowych. Terminy „bojowy statek powietrzny” i „bezzałogowy bojowy statek powietrzny” nie obejmują podstawowych szkoleniowych statków powietrznych, chyba że zostały zaprojektowane, wyposażone lub zmodyfikowane zgodnie w powyższymi podkategoriami.

V. Śmigłowce uderzeniowe i bojowe bezzałogowe statki powietrzne o konstrukcji wirnikowej – pierwotnie kategoria ta obejmowała tylko śmigłowce uderzeniowe określane jako wirnikowe statki powietrzne przenoszące uzbrojenie przeciwpancerne oraz klasy powietrze–ziemia lub powietrze–powietrze i wyposażone w zintegrowany system kierowania nimi. Jednak ulegała ona zmianom poprzez doprecyzowywanie określenia „śmigłowiec uderzeniowy”, a w późniejszym okresie dodano bojowe bezzałogowe statki powietrzne o konstrukcji wirnikowej. Spowodowało to wyodrębnienie dwóch podkategorii. Pierwsza obejmuje załogowe wiropłaty zaprojektowane, wyposażone lub zmodyfikowane do zwalczania celów przy użyciu kierowanej lub niekierowanej broni przeciwpancernej, klasy powietrze–ziemia, powietrze–woda lub powietrze–powietrze

oraz wyposażone w zintegrowany system kierowania nimi, w tym wersje tych maszyn, które wykonują wyspecjalizowane misje rozpoznania lub walki radioelektroniczne. Do drugiej podkategorii należą bezzałogowe wiropłaty zaprojektowane, wyposażone lub zmodyfikowane do zwalczania celów przy użyciu kierowanej lub niekierowanej broni przeciwpancernej, klasy powietrze–ziemia, powietrze–woda lub powietrze–powietrze, wyposażone w zintegrowany system kierowania nimi.

VI. Okręty wojenne – początkowo do tej kategorii zaliczano okręty nawodne lub łodzie podwodne o standardowej wyporności 850 t i większej, uzbrojone i wyposażone do celów militarnych. W późniejszym okresie tonaż jednostek zmniejszono do 750 t, a następnie 500 t. Ponadto ich zakres techniczny został rozszerzony i doprecyzowany. Ostatecznie kategoria ta obejmuje okręty nawodne i łodzie podwodne uzbrojone i wyposażone do celów militarnych o standardowej wyporności minimum 500 t oraz o tonażu mniejszym niż 500 t, jeśli są wyposażone w systemy wyrzutni pocisków raketowych o zasięgu co najmniej 25 km lub torpedy o podobnym zakresie.

VII. Pociski i wyrzutnie pocisków – rakiety kierowane, pociski balistyczne lub manewrujące zdolne do przenoszenia ładunku bojowego na odległość co najmniej 25 km, także pojazd, aparatura lub system zaprojektowane lub zmodyfikowane do wystrzeliwania takiej amunicji. W późniejszym okresie ogólna definicja tej kategorii została doprecyzowana i podzielona na dwie podkategorie. Pierwsza objęła rakiety kierowane i niekierowane, pociski balistyczne oraz manewrujące zdolne do przenoszenia głowic bojowych lub środków rażenia o zasięgu co najmniej 25 km, jak też celowo zaprojektowanych lub zmodyfikowanych do wystrzeliwania takich pocisków lub rakiet, jeśli nie są objęte kategoriami od I do VI. Ponadto do celów rejestru podkategoria ta obejmuje zdalnie sterowane pojazdy o właściwościach pocisków raketowych określonych powyżej, wyłączając pociski raketowe klasy ziemia–powietrze. W drugiej podkategorii ujęto przenośne systemy obrony przeciwlotniczej (Man-portable air-defence system – MANPADS).

W zakresie działań w ramach ONZ należy także wskazać na podjęcie ważnego problemu, tj. przyjęcia w 2016 roku „formuły 7+1”. Zgodnie z jej postanowieniami państwa powinny zgłaszać także międzynarodowy transfer broni strzeleckiej (ręcznej) oraz lekkiego uzbrojenia (Small arms and light weapons – SALW) wraz z siedmiu głównymi kategoriami. W 2022 roku Grupa Ekspertów Rządowych przedstawiła definicję broni strzeleckiej i lekkiego uzbrojenia. Zaproponowana charakterystyka tej kategorii jest rozbudowana, co pokazuje jej specyfikę. W takim ujęciu broń strzelecka i lekkie uzbrojenie to wszystkie rodzaje przenośnej broni śmiertelnej, które miotają lub wystrzelują, są zaprojektowane do miotania lub wystrzeliwania lub mogą być łatwo przystosowane (przerobione) do miotania lub wystrzeliwania śrutu, kuli lub pocisku w wyniku działania materiału wybuchowego, z wyłączeniem zabytkowej broni strzeleckiej i lekkiego uzbrojenia lub ich replik – definiowane zgodnie z prawem krajowym. W żadnym wypadku do zabytkowej broni strzeleckiej i lekkiego uzbrojenia nie

zalicza się egzemplarzy wyprodukowanych po 1899 roku. W ramach przyjętej definicji uwzględniono dwie podkategorie (UNODA, 2025; UNROCA, 2024; UNROCA, 2025a):

a) broń strzelecka – w szerokim znaczeniu przeznaczona do użytku indywidualnego; zalicza się do niej m.in. rewolwery i pistolety samopowtarzalne, karabiny i karabinki, pistolety maszynowe, karabiny szturmowe i lekkie karabiny maszynowe;

b) lekkie uzbrojenie – zasadniczo przeznaczone do użytku przez dwie lub trzy osoby w załodze, chociaż niektóre typy mogą być przenoszone i używane przez jedną osobę; zalicza się do nich m.in. ciężkie karabiny maszynowe, granatniki ręczne, w tym podlufowe, przenośne działka przeciwlotnicze, przenośne działka przeciwpancerne, działka bezodrzutowe, przenośne wyrzutnie systemów przeciwpancernych pocisków kierowanych, przenośne wyrzutnie przeciwlotniczych systemów rakietowych, moździerz o kalibrze mniejszym niż 75 mm.

Drugi kierunek działania ONZ związany jest z próbami uregulowania-kontroli transferu uzbrojenia konwencjonalnego. 3 czerwca 2013 roku w siedzibie organizacji w Nowym Jorku wyłożono do podpisu *Traktat o handlu bronią*. Dokument został zawarty na czas nieokreślony i wszedł w życie 24 grudnia 2014 roku, tj. 90 dni od ratyfikacji przez 50 państw. Według stanu z 20 kwietnia 2026 roku stroną Traktatu było 118 państw, a 25 tylko ratyfikowało. Natomiast 52 państwa z różnych regionów geograficznych nie przystąpiły, w tym z Afryki (13), Azji (27), Europy (2), obu Ameryk (4) oraz Oceanii (6). Uwzględniając czołowych eksporterów i importerów uzbrojenia, nie został on podpisany m.in. przez Algierię, Egipt (Afryka), Arabię Saudyjską, Iran, Irak, Katar, Kuwejt, Indie, Pakistan, Indonezję, Koreę Północną, Wietnam (Azja), Białoruś i Rosję (Europa), Wenezuelę (Ameryka). Natomiast do liczących się państw związanych z transferem broni, które nie ratyfikowały ATT należy zaliczyć m.in. Izrael, Turcję, Ukrainę i Stany Zjednoczone¹. W ATT przyjęto wspólne standardy regulowania międzynarodowego transferu broni konwencjonalnej oraz przeciwdziałania jej nielegalnej sprzedaży. Traktat zawiera osiem kategorii uzbrojenia objętego kontrolą, a mianowicie:

- 1) czołgi bojowe;
- 2) bojowe wozy opancerzone;
- 3) systemy artyleryjskie dużego kalibru;
- 4) samoloty bojowe;
- 5) śmigłowce uderzeniowe;
- 6) okręty wojenne;
- 7) rakiety i wyrzutnie do rakiet;

8) broń strzelecka i lekkie uzbrojenie, a także (art. 3) amunicję, pociski, części i komponenty do tych systemów uzbrojenia (*Traktat o handlu bronią*, 2015; The Arms Trade Treaty, 2024b; United Nations, 2025).

¹ Stany Zjednoczone mimo podpisania ATT już nie zamierzają zostać jego stroną.

Ponadto w lutym 2026 roku został przyjęty w ramach Unii Europejskiej (dalej: Unia, UE) dokładny wykaz uzbrojenia, który ma podlegać wspólnym zasadom kontroli wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego. Obejmuje on dokładną charakterystykę 22 kategorii (zob. Unia Europejska, 2026, s. 1–32):

- 1) broń gładkolufowa o kalibrze mniejszym niż 20 mm;
- 2) broń gładkolufowa o kalibrze 20 mm lub większym;
- 3) amunicja i zapalniki, jak następuje, oraz specjalnie zaprojektowane do nich elementy składowe;
- 4) bomby, torpedy, rakiety, pociski kierowane, inne urządzenia i ładunki wybuchowe oraz związane z nimi wyposażenie i akcesoria;
- 5) sprzęt kierowania ogniem oraz sprzęt do ostrzegania i alarmowania;
- 6) pojazdy naziemne i ich elementy składowe – m.in. czołgi, pojazdy opancerzone;
- 7) środki chemiczne, „środki biologiczne”, „środki rozpraszania tłumu”, materiały promieniotwórcze;
- 8) „materiały energetyczne” oraz substancje pokrewne;
- 9) wojenne jednostki pływające (nawodne lub podwodne), specjalny sprzęt morski, wyposażenie, elementy składowe i inne nawodne jednostki pływające;
- 10) „statki powietrzne”, „statki powietrzne lżejsze od powietrza”, „bezzałogowe statki powietrzne”, silniki lotnicze, „statki suborbitalne”, silniki i sprzęt do „statków powietrznych”;
- 11) sprzęt elektroniczny, „statki kosmiczne” i elementy składowe, niewyszczególnione w innych miejscach we wspólnym wykazie uzbrojenia UE;
- 12) systemy broni opartej na energii kinetycznej dużych prędkości oraz pokrewny sprzęt;
- 13) sprzęt opancerzony lub ochronny, także konstrukcje oraz ich elementy składowe i akcesoria do nich;
- 14) „sprzęt specjalistyczny do szkolenia wojskowego” lub dla symulacji scenariuszy wojskowych, symulatory specjalnie zaprojektowane do treningu użytkowania jakiegokolwiek uzbrojenia wymienionego w kategoriach 1 lub 2;
- 15) sprzęt do obrazowania lub przeciwdziałania, specjalnie zaprojektowany do celów wojskowych;
- 16) odlewki, odlewy i inne półfabrykaty, które zostały specjalnie zaprojektowane dla obiektów określonych w kategoriach 1, 4, 6, 9–10, 12, 19;
- 17) różnorodny sprzęt, materiały i „biblioteki” oraz specjalnie zaprojektowane do nich elementy składowe;
- 18) sprzęt do „produkcji”, obiekty do prowadzenia badań środowiskowych oraz elementy składowe;
- 19) systemy broni o ukierunkowanej energii (Directed Energy Weapon – DEW), sprzęt pokrewny lub sprzęt do przeciwdziałania, modele badawcze;
- 20) sprzęt kriogeniczny lub „nadprzewodzący”;
- 21) specjalistyczne „oprogramowanie”;
- 22) specjalistyczne „technologie”.

Przyjęcie wspólnego wykazu uzbrojenia w ramach UE powinno zwiększyć poziom kontroli transferu systemów broni, wyposażenia oraz technologii do państw spoza Unii. W przyszłości sytuacja ta powinna spowodować z jednej strony ograniczenie przekazywania „specjalnej produkcji” do konkurencji, szczególnie wysoko zaawansowanych urządzeń niezbędnych do produkcji komponentów stanowiących ważne lub krytyczne elementy najnowszych generacji uzbrojenia, ewentualnie do wyrobu pocisków raketowych różnego rodzaju lub amunicji precyzyjnej. Z drugiej strony, może także wpłynąć na konkurencyjność państw UE na światowym rynku broni. Ponadto działania w tym kierunku mogą również przyczynić się do procesu integracji przemysłów zbrojeniowych państw Unii.

W niedalekiej perspektywie czasowej pozostaje dużym wyzwaniem dla regulacji transferu uzbrojenia kwestia wprowadzenia nowej kategorii lub modyfikacji już istniejących, która powinna objąć bezzałogowe lądowe i morskie platformy bojowe. Pewną niewiadomą stanowi także kwestia dotycząca systemów niebędących klasyczną bronią, jednak wykorzystywanych do jej unieruchomienia, m.in. systemy walki radioelektronicznej.

EKSPORT UZBROJENIA

Eksport uzbrojenia stanowi istotną kwestię na przecięciu trzech płaszczyzn, tj. militarnej, politycznej oraz ekonomicznej. Ponadto ze względu na swoją specyfikę część informacji dotycząca sprzedaży-dostaw broni pozostaje tajna. Należy także podkreślić, że w bazie danych transferów uzbrojenia SIPRI są uwzględniane tylko te transakcje, które zostały zweryfikowane na podstawie wiarygodnych informacji. Ponadto do określenia poziomu międzynarodowego transferu głównych systemów broni konwencjonalnej jest wykorzystana wspólna jednostka, tj. wartość wskaźnika trendów TIV (*the trend-indicator value*). Jednostka TIV ma zadanie głównie wskazanie zdolności militarnej, a nie wartości finansowej systemów uzbrojenia objętych transferem. SIPRI wyróżnia kilka głównych kategorii uzbrojenia, które są uwzględnione do określenia eksportu i importu (SIPRI, 2026a).

1. Statki powietrzne – wyłączając samoloty ultralekkie, szybowce z napędem i bez napędu i drony-cele:

a) wszystkie stałopłaty;

b) śmigłowce;

c) bezzałogowe statki powietrzne (Unmanned Aerial Vehicle – UAV/UCAV) o minimalnej masie przenoszonego ładunku 20 kg.

2. Systemy obrony powietrznej:

a) wszystkie lądowe systemy raketowe klasy ziemia–powietrze (Surface-to-air missile – SAM);

b) wszystkie działa przeciwlotnicze o kalibrze ponad 40 mm lub wielolufowe o łącznym kalibrze co najmniej 70 mm – w tym systemy samobieżne na podwoziu opancerzonym lub nieopancerzonym.

3. Systemy do zwalczania okrętów podwodnych:
 - a) wyrzutnie raketowe;
 - b) wieloprowadnicowe wyrzutnie raketowe i moździerze do zwalczania okrętów podwodnych o kalibrze od 100 mm.
4. Pojazdy opancerzone – wszystkie pojazdy ze zintegrowaną ochroną przeciwpancerną (nie uwzględnia maszyn z bardzo lekkim opancerzeniem, np. ciężarówki ze zintegrowaną, ale lekko opancerzoną kabiną), w tym wszystkie typy:
 - a) czołgi;
 - b) niszczyciele czołgów;
 - c) samochody opancerzone;
 - d) transportery opancerzone;
 - e) opancerzone pojazdy wsparcia i bojowe wozy piechoty.
5. Systemy artyleryjskie – stałe, samobieżne i holowane o kalibrze od 100 mm:
 - a) działa morskie;
 - b) haubice;
 - c) wieloprowadnicowe wyrzutnie raketowe;
 - d) moździerze.
6. Silniki – przeznaczone dla:
 - a) wojskowych statków powietrznych, tj. samolotów zdolnych do walki, większych wojskowych samolotów transportowych i wsparcia, w tym dużych śmigłowców;
 - b) okrętów bojowych, tj. szybkich okrętów szturmowych, korwet, fregat, niszczycieli, krążowników, lotniskowców i okrętów podwodnych;
 - c) większości pojazdów opancerzonych – generalnie o mocy powyżej 200 KM^A.
7. Pociski raketowe – obejmują (wyłączono rakiety niekierowane, swobodnie spadającą amunicję lotniczą, rakiety do zwalczania okrętów podwodnych i drony-cele) następujące rodzaje:
 - a) wszystkie z napędem kierowane pociski raketowe i torpedy;
 - b) wszystkie bez napędu, ale kierowane bomby i pociski;
 - c) przenośne systemy obrony przeciwlotniczej i przenośne kierowane pociski przeciwpancerne.
8. Czujniki (sensory):
 - a) wszystkie lądowe, lotnicze i okrętowe aktywne (radarowe) i pasywne (np. elektrooptyczne) systemy dozoru o zasięgu co najmniej 25 km, z wyjątkiem radarów nawigacyjnych i meteorologicznych;
 - b) wszystkie radary kierowania ogniem, z wyjątkiem systemów o ograniczonym zasięgu;
 - c) systemy sonarowe do zwalczania okrętów podwodnych i nawodnych dla okrętów i śmigłowców^A.
9. Satelity – satelity rozpoznawcze (zwiadowcze).
10. Okręty wojenne – obejmuje wszystkie jednostki:
 - a) o standardowej wyporności od 100 t;
 - b) uzbrojone w artylerię kalibru od 100 mm, torpedy lub pociski kierowane;

c) o wyporności poniżej 100 t, których maksymalna prędkość (w km/h) pomnożona przez pełny tonaż wynosi 3500 lub więcej. Wyjątek stanowi większość statków badawczych, holowników i części transportowych.

11. Inne:

a) wszystkie wieże dla pojazdów opancerzonych wyposażone w broń o kalibrze co najmniej 12,7 mm lub w kierowane pociski przeciwpancerne;

b) wszystkie wieże dla okrętów wyposażone w działo kalibru co najmniej 57 mm;

c) wszystkie wieże dla okrętów wyposażone w systemy wielolufowe o łącznym kalibrze co najmniej 57 mm;

d) systemy tankowania w powietrzu stosowane w samolotach-cysternach – w sytuacji gdy system jest zamontowany na platformie, tj. pojeździe, samolocie, okręcie, uwzględniono tylko te egzemplarze, które pochodzą od innego dostawcy niż dostawca platformy.

Ponadto powyższe kryterium określenia eksportu i importu broni według SIPRI nie obejmuje typów uzbrojenia, które są masowo wykorzystywane w toczących się obecnie konfliktach zbrojnych. W tym przypadku nie uwzględniono sprzedaży części kategorii, do których zalicza się SALW. Całkowicie nie została ujęta podkategoria broń strzelecka, natomiast w przypadku lekkiego uzbrojenia uwzględniono tylko MANPADS i kierowane pociski przeciwpancerne. Wykazem nie zostały również objęte również drony przenoszące ładunki poniżej 20 kg, ciężarówki, artyleria poniżej 100 mm, amunicja, sprzęt i komponenty pomocnicze (inne niż wymienione powyżej), usługi związane z naprawą i wsparciem oraz transfer technologii. Brak uwzględnienia części kategorii broni oraz wyposażenia wojskowego wynika z trudności związanych z weryfikacją ich dostaw, gdyż te systemy są łatwe do ukrycia oraz transportu-przemytu – nielegalny rynek broni.

Według Departamentu Stanu USA w latach 2013–2019 światowy transfer broni obejmujący zarówno wyroby, jak i usługi wyniósł 1 473,4 mld USD w cenach stałych z 2019 roku. Wahał się on w skali roku na poziomie od 204,6 mld USD (2016) do 215,7 mld USD (2018). Średnia wartość była na poziomie 210,5 mld USD. Należy podkreślić, że zarówno eksport, jak i import uzbrojenia stanowiły odpowiednio ok. 0,8–0,9% i 0,8–1,0% całości światowego eksportu i importu. Średnia wartość była na poziomie 0,86% w przypadku eksportu broni oraz 0,89% dla importu broni. Transfer broni stanowił w latach 2013–2019 bardzo małą część światowej wymiany handlowej, wartość ta nie przekraczała 1% (zob. tabela 1).

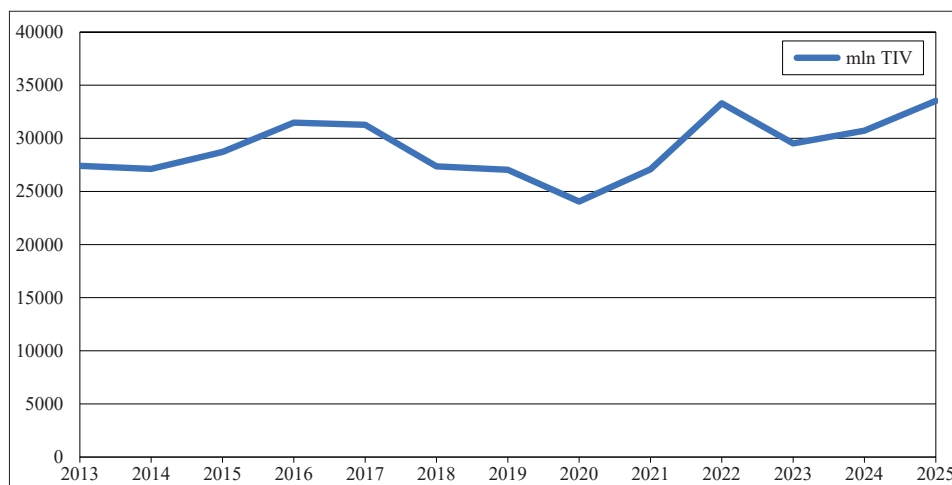
Według SIPRI w latach 2013–2025 światowy eksport uzbrojenia ulegał wahaniom. W 2013 roku wyniósł ok. 27,407 mld TIV, a w kolejnym roku zmniejszył się do poziomu 27,127 mld TIV. Transfer broni w okresie 2015–2016 stopniowo wzrastał, osiągając wielkość odpowiednio 28,722 i 31,481 mld TIV. W porównaniu do 2014 roku uległ on zwiększeniu o 4,354 mld TIV, stanowiło to przyrost o ok. 16,05%. W 2017 roku eksport uzbrojenia utrzymał się na wysokim poziomie 31,279 mld TIV, co oznaczało zmniejszenie w porównaniu do 2016 roku tylko o 202 mln TIV. Ponadto był znacznie wyższy niż w latach 2013–2015.

Tabela 1. Porównanie poziomu transferu broni i całkowitej wymiany handlowej w latach 2013–2019, w mld USD (ceny stałe z 2019 roku)

Rodzaj wymiany	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2013–2019	Średnia
Eksport broni (towary i usługi)	205,3	211,7	214,9	204,6	209,5	215,7	211,7	1473,4	210,5
Import broni (towary i usługi)	205,3	211,7	214,9	204,6	209,5	215,7	211,7	1473,4	210,5
Eksport całość (towary i usługi)	25 985,6	25 885,8	22 773,4	22 122,3	23 931,7	25 578,6	24 644,7	170 922,1	24 417,4
Import całość (towary i usługi)	25 079,2	25 141,8	22 183,9	21 489,9	23 350,0	24 907,3	24 021,0	166 173,1	23 739,0
Eksport broni – całość eksportu (%)	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,86	0,86
Import broni – całość importu (%)	0,8	0,8	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,89	0,89

Źródło: U.S. Department of State, 2021.

Po drugie, wysoki eksport broni z lat 2016–2017 spowodował znaczący trend spadkowy, a jego poziom został przekroczony dopiero w 2022 roku. W latach 2017–2020 doszło do znacznego skokowego ograniczenia sprzedaży uzbrojenia, który w 2020 roku osiągnął najniższą wartość 24,055 mld TIV. Dla porównania w latach 2018–2019 wynosił odpowiednio 27,368 mld i 27,036 mld TIV. Od 2016 roku skurczył się on o 7,426 mld TIV, co stanowiło obniżenie o blisko 23,59%. W 2021 roku transfer broni zwiększył się o 3,029 mld TIV, by w 2022 roku osiągnąć poziom 33,297 mld TIV. Należy podkreślić, że w latach 2020–2022 miała miejsce dużawyżka eksportu uzbrojenia, który wyniósł 9,242 mld TIV. Stanowiło to skok o ok. 38,42%. Jednak w 2023 roku doszło do ograniczenia transferu broni do poziomu 29,527 mld TIV. Od 2024 roku nastąpił wzrost eksportu uzbrojenia, którego wartość wyniosła 30,721 mld TIV. W analizowanym okresie 2013–2025 transfer uzbrojenia osiągnął najwyższą wartość w 2025 roku, tj. 33,535 mld TIV. Porównując lata, w których poziom eksportu broni osiągnął poziom minimalny oraz maksymalny, tj. 2020 i 2025, różnica wyniosła 9,480 mld TIV (zob. wykres 1).

Wykres 1. Wielkość eksportu uzbrojenia w latach 2013–2025, w mln TIV

Źródło: SIPRI, 2026b.

W latach 2013–2025 największym eksporterem uzbrojenia były Stany Zjednoczone, osiągając poziom 142,961 mld TIV, co stanowiło ok. 37,76% całości. Uwzględniając okresy trzyletnie, transfer broni zwiększał się, a największy skok miał miejsce w latach 2022–2024, na który przypadło ok. 27,33% sprzedaży. Stanowiło to 41,77% światowego eksportu w tym okresie, a trend ten utrzymał się także w 2025 roku, osiągając poziom prawie 41,69%. Pozycja nr 2 przypadła Federacji Rosyjskiej, której eksport uzbrojenia wyniósł 58,827 mld TIV, tj. 15,54% światowego transferu broni. W przypadku Rosji największa sprzedaż miała miejsce w latach 2013–2018, a w późniejszym czasie zmniejszyła się. Najniższą wartość wynoszącą 6,073 mld TIV osiągnęła w latach 2022–2024,

ustępując nie tylko USA, ale również Francji, Chińskiej Republice Ludowej (dalej: Chiny, ChRL) i Republice Federalnej Niemiec (dalej: Niemcy, RFN). Natomiast w 2025 roku wyższy od Rosji poziom eksportu uzbrojenia osiągnęły Stany Zjednoczone, Francja, Izrael i Republika Korei. Pozycję nr 3 zajęła Francja z wolumenem 33,374 mld TIV – 8,81% światowego eksportu. Jednocześnie państwo to w 2021 roku osiągnęło 2. pozycję, wyprzedzając Federację Rosyjską. Do pozostałych państw zaliczanych do „10” największych eksporterów uzbrojenia należały ChRL (5,71%), RFN (5,45%), Wielka Brytania (3,78%), Włochy (3,47%), Izrael (3,31%), Hiszpania (2,45%) oraz Republika Korei (2,35%). W przypadku Francji, Chin, Niemiec i Włoch w latach 2022–2024 miał miejsce największy i zarazem znaczący wzrost transferu broni w porównaniu do wcześniejszych okresów. Natomiast w 2025 roku duży poziom eksportu poza Francją nastąpił w przypadku Izraela, Republiki Korei oraz Włoch. Sumaryczny eksport uzbrojenia czołowych „10” państw wyniósł 335,6 mld TIV, co stanowiło 8863% całości. Do innych ważnych dostawców broni należą Niderlandy (1,66%), Turcja (1,22%), Ukraina (0,93%), Szwecja (0,81%), Szwajcaria (0,68%), Kanada (0,63%), Norwegia (0,57%), Polska (0,45%), Australia (0,4%) i Republika Południowej Afryki (0,39%). W przypadku państw zajmujących pozycje od 11 do 20 w kontekście wzrostu eksportu w analizowanym okresie należy zwrócić uwagę na Turcję, Norwegię oraz Polskę, w przypadku której aż ponad 83,7% sprzedaży przypadło na lata 2022–2024, ale stosunkowo niewielka wartość w 2025 roku – 59 mln TIV. Na przeciwnym biegunie znajduje się Szwajcaria, której eksport ulegał w okresach 3-letnich systematycznemu zmniejszaniu. Ponadto w przypadku Ukrainy zdecydowana większość międzynarodowego transferu broni miała miejsce w okresie 2013–2018. Stosunkowo niewielki wskaźnik w latach 2023–2024 – po 29 mln TIV był wynikiem prowadzonej z Rosją wojny. Jednak w 2025 roku wyniósł 120 mln TIV. Całkowity eksport uzbrojenia czołowych „20” państw wyniósł 364,884 mld TIV, co stanowiło 96,37% całości (zob. tabela 2).

W kontekście światowego transferu uzbrojenia należy zastanowić się, w jakim zakresie inne państwa, w tym szczególnie ChRL lub ewentualnie Francja, mogą przejąć tradycyjne rynki zbytu sprzętu wojskowego Rosji. W przypadku Chin mimo że w porównaniu do konstrukcji państw Zachodu, w tym szczególnie z USA, oferowane systemy uzbrojenia i wyposażenia określane jako nowej generacji są tańsze i cechuje je także duży poziom zaawansowania technicznego. Jednak ich wadą jest, po pierwsze, brak sprawdzenia w działaniach zbrojnych – wyjątek stanowią samoloty wielozadaniowe J-10CE przenoszące pociski rakietowe klasy powietrze-powietrze PL-15E oraz JF-17 Block III, których użył Pakistan w zwycięskiej bitwie przeciwko siłom powietrznym Indii w maju 2025 roku. Po drugie, dużą niewiadomą pozostaje jakość techniczna produkowanych egzemplarzy. Trzecia kwestia dotyczy korupcji w kompleksie militarno-przesyłowym oraz w Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej (SIPRI, 2025).

Według kryterium głównych odbiorców uzbrojenia czołowej „20” państw eksporterów opartym na analizie danych SIPRI ważną kwestię stanowi wartość dostaw. Na uwagę zasługuje Polska, której najważniejszą odbiorcą była

Tabela 2. Główni eksporterzy uzbrojenia w latach 2013–2025, w mld TIV

Państwo	2013–2015	2016–2018	2019–2021	2022–2024	2025	2013–2025	%
1. USA	27,539	30,535	31,829	39,077	13,980	142,961	37,76
2. Rosja	19,090	20,291	11,431	6,073	1,941	58,827	15,54
3. Francja	5,862	6,395	9,947	7,803	3,367	33,374	8,81
4. ChRL	5,294	5,513	3,589	6,363	0,880	21,639	5,71
5. RFN	4,374	5,437	2,983	6,163	1,696	20,652	5,45
6. Wielka Brytania	4,350	3,130	2,176	3,944	0,702	14,302	3,78
7. Włochy	2,243	1,854	2,819	4,288	1,923	13,127	3,47
8. Izrael	1,396	3,614	1,427	3,469	2,623	12,530	3,31
9. Hiszpania	2,394	2,005	1,999	2,533	0,341	9,271	2,45
10. Republika Korei	0,660	2,189	2,040	2,009	2,020	8,917	2,35
11. Niderlandy	1,496	2,095	1,157	0,944	0,601	6,293	1,66
12. Turcja	0,555	0,700	1,088	1,736	0,539	4,618	1,22
13. Ukraina	1,623	1,150	0,476	0,160	0,120	3,529	0,93
14. Szwecja	0,900	0,458	0,619	0,861	0,235	3,073	0,81
15. Szwajcaria	1,057	0,639	0,474	0,255	0,129	2,553	0,68
16. Kanada	0,658	0,266	0,490	0,660	0,312	2,386	0,63
17. Norwegia	0,300	0,254	0,189	1,016	0,415	2,174	0,57
18. Polska	0,182	0,023	0,014	1,428	0,059	1,706	0,45
19. Australia	0,227	0,275	0,710	0,173	0,108	1,493	0,40
20. RPA	0,274	0,337	0,421	0,313	0,115	1,459	0,39
Pierwsza „10”*	–	–	–	–	–	335,600	88,63
Pozostałe państwa	–	–	–	–	–	43,037	11,37
Pierwsza „20”*	–	–	–	–	29,284	364,884	96,37
Pozostałe państwa	–	–	–	–	–	13,753	3,63
Całkowity eksport	83,255	90,128	78,174	93,544	33,535	378,637	100,00

* W tabeli nie zostały ujęte 3-letnie okresy, gdyż skład państw zaliczanych do pierwszej „10” lub „20” ulegał dużej rotacji, włączając państwa nie uwzględnione w powyższym zestawieniu.

Źródło: SIPRI, 2026a.

Ukraina (83%) – pod względem udziału procentowego jest to najwyższy wskaźnik. Sytuacja ta wskazuje w praktyce na brak dywersyfikacji w kontekście handlu bronią. Do pozostałych trzech odbiorców należały USA (7,1%), Algieria (1,7%) oraz Estonia (1,4%) – łącznie 93,2%. W takim ujęciu należy także wskazać Chiny i ich największego odbiorcę broni, którym jest Pakistan (45%), a także Bangladesz (12%), Algierię (6,3%) i Myanmar (5,8%). Na czterech najważniejszych importerów przypadło 69,1% całości dostaw. W latach 2013–2025 co najmniej 70% transferu techniki wojskowej do czterech odbiorców przypadło na trzy państwa, tj. Australię (70,9%), Kanadę (70,3%) oraz Ukrainę (70%).

Tabela 3. Najwięksi eksporterzy uzbrojenia i ich główni odbiorcy w latach 2013–2025, w %

Państwo	Czterech największych odbiorców uzbrojenia							
	pierwszy	%	drugi	%	trzeci	%	czwarty	%
1. Stany Zjednoczone	Arabia Saudyjska	16	Japonia	7,0	Australia	6,7	ZEA	5,5
2. Federacja Rosyjska	Indie	32	Chiny	15	Algieria	10	Wietnam	6,7
3. Francja	Indie	18	Egipt	14	Katar	8,4	Arabia Saudyjska	6,2
4. ChRL	Pakistan	45	Bangladesz	12	Algieria	6,3	Myanmar	5,8
5. Niemcy	Rep. Korei	10	Ukraina	10	Egipt	10	Izrael	9,0
6. Wielka Brytania	A. Saudyjska	25	Katar	12	USA	10	Oman	8,5
7. Włochy	Katar	16	Kuwejt	10	Egipt	9,6	Turcja	8,5
8. Izrael	Indie	35	RFN	12	Azerbejdżan	7,8	USA	6,4
9. Hiszpania	Australia	29	Turcja	15	Arabia Saudyjska	12	Belgia	5,5
10. Republika Korei	Polska	30	Filipiny	15	Indonezja	9,9	Wielka Brytania	6,0
11. Niderlandy	USA	16	Indonezja	7,8	Jordania	7,6	Ukraina	7,0
12. Turcja	Pakistan	13	Turkmenistan	12	ZEA	10	Katar	8,9
13. Ukraina	Chiny	32	Rosja	18	Tajlandia	10	Indie	10
14. Szwecja	ZEA	14	USA	12	Brazylia	12	Pakistan	9,1
15. Szwajcaria	Chiny	13	Arabia Saudyjska	13	Australia	9,6	Hiszpania	9,0
16. Kanada	Arabia Saudyjska	33	Ukraina	16	USA	12	ZEA	9,3
17. Norwegia	USA	27	Ukraina	16	Rumunia	11	Finlandia	8,8
18. Polska	Ukraina	83	USA	7,1	Algieria	1,7	Estonia	1,4
19. Australia	USA	28	Kanada	18	Chile	16	Indonezja	8,9
20. RPA	ZEA	35	Singapur	15	USA	6,6	Indie	5,6

Źródło: SIPRI, 2026b.

Głównymi odbiorcami Australii były USA (28%), Kanada (18%), Chile (16%) i Indonezja (8,9%). W przypadku Kanady dominowały Arabia Saudyjska (33%), Ukraina (16%), USA (12%) i ZEA (9,3%). Na uwagę zasługuje Ukraina, która dostarczyła technikę wojskową do ChRL (32%), Rosji (18%), Tajlandii (10%) i Indii (10%). Ponad 60% transferu broni przypadło na czterech największych odbiorców uzbrojenia w sześciu państwach, tj. odpowiednio Rosji (63,7%), Norwegii (62,8%), RPA (62,2%), Hiszpanii (61,5%), Izraela (61,2%) i Republiki Korei (60,9%). Dla Wielkiej Brytanii wskaźnik ten wyniósł 55,5%. Do państw, w których na czterech największych odbiorców uzbrojenia przypada nie więcej niż 40% całości eksportu, należą Szwecja (47,1%), Francja (46,6%), Szwajcaria (44,6%), Włochy (44,1%) i Turcja (43,9%). Dla porównania najniższe wskaźniki występują w RFN (39%), Niemczech (38,4%) oraz Stanach Zjednoczonych (35,2%). W przypadku ostatniego państwa świadczy to o dużej dywersyfikacji eksportu broni (zob. tabela 3).

Według SIPRI w latach 2013–2025 pod względem kryterium głównych kategorii uzbrojenia największa część eksportu o wartości 150,172 mld TIV przypadła na statki powietrzne – 44,04% całości. W przypadku pozostałych rodzajów transfer międzynarodowy obejmował kolejno: pociski rakietowe (49,788 mld TIV – 14,6%), okręty (45,847 mld TIV – 13,45%), pojazdy opancerzone (35,847 mld TIV – 10,52%), systemy obrony powietrznej (17,04 mld TIV – 5%), czujniki (16,091 mld TIV – 4,72%), silniki (14,621 mld TIV – 4,29%), system artyleryjskie (5,823 mld TIV – 1,71%), inne (2,878 mld TIV – 0,84%), systemy uzbrojenia morskiego (2,365 mld TIV – 0,69%) oraz satelity (470 mln TIV – 0,14%). Rok 2025 charakteryzował się znaczącym wzrostem zakupu systemów obrony przeciwlotniczej, co jest m.in. specyfiką rozwoju możliwości użycia statków powietrznych, w tym dronów bezzałogowych (zob. tabela 4).

Tabela 4. Eksport głównych kategorii uzbrojenia w latach 2013–2025, w mld TIV

Kategoria uzbrojenia	2013–2025	%
Statki powietrzne	162,645	42,96
Pociski rakietowe	56,682	14,97
Okręty wojenne	50,476	13,33
Pojazdy opancerzone	40,646	10,73
Systemy obrony powietrznej	21,415	5,66
Czujniki (sensory)	17,329	4,58
Silniki	15,520	4,10
Systemy artyleryjskie	7,598	2,01
Inne	3,146	0,83
Systemy uzbrojenia morskiego	2,709	0,71
Satelity	0,470	0,12
Całość	378,636	100,00

Źródło: SIPRI, 2026b.

Uwzględniając czołowych dostawców określonych przez SIPRI w latach 2013–2025, według Departamentu Stanu USA w latach 2013–2019 eksport broni w skali cegło eksportu wahał się na poziomie ok. 0,1–6,6% wartości średniej. Najniższy wskaźnik 0,1% zanotowało pięć państw, tj. ChRL, Niderlandy, Norwegia, Polska i Australia. W przypadku kolejnych sześciu państw, do których należały Niemcy, Hiszpania, Republika Korei, Szwajcaria, Kanada i RPA, był na poziomie 0,2%. Dla Turcji wskaźnik ten wyniósł 0,3%, a Włoch i Szwecji – 0,4%. W przypadku Wielkiej Brytanii, Ukrainy i Francji udział eksportu broni w całości eksportu był odpowiednio na poziomie 0,5%, 0,6% i 0,7%. Na szczególną uwagę, przy uwzględnieniu tego kryterium zasługują Izrael, Federacja Rosyjska oraz Stany Zjednoczone. W porównaniu do wyżej wspomnianych te trzy państwa znacząco wyróżniają się pod względem poziomu udziału eksportu uzbrojenia w całości eksportu. Odpowiednio w przypadku Izraela wynosił średnio 1,3% w skali roku. Rosja zanotował zaś 2,5%. Na tym tle występowała duża różnica w USA, których eksport broni stanowił w latach 2013–2019 ok. 6,4–6,9% całości eksportu – wartość średnia w skali roku wynosiła 6,6% (zob. tabela 5).

Tabela 5. Udział eksportu broni w całości eksportu czołowych dostawców uzbrojenia w latach 2013–2019, w %

Państwo	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Średnia
1. USA	6,6	6,4	6,9	6,7	6,4	6,7	6,7	6,6
2. Rosja	1,9	2,3	2,6	3,8	2,3	2,3	2,2	2,5
3. Francja	0,5	0,6	0,8	0,7	0,8	0,4	1,2	0,7
4. ChRL	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
5. Niemcy	0,1	0,1	0,2	0,4	0,3	0,1	0,1	0,2
6. Wielka Brytania	0,4	0,5	0,5	0,6	0,8	0,4	0,3	0,5
7. Włochy	0,3	0,3	0,5	0,2	0,6	0,4	0,2	0,4
8. Izrael	1,1	1,5	0,7	1,5	1,7	1,4	0,9	1,3
9. Hiszpania	0,2	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
10. Republika Korei	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,4	0,3	0,2
11. Niderlandy	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
12. Turcja	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4	0,3
13. Ukraina	0,8	0,8	0,6	0,6	0,8	0,5	0,0	0,6
14. Szwecja	0,5	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4
15. Szwajcaria	0,1	0,2	0,4	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2
16. Kanada	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,1	0,2	0,2
17. Norwegia	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1
18. Polska	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
19. Australia	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
20. RPA	0,1	0,2	0,3	0,1	0,3	0,0	0,1	0,2

Źródło: U.S. Department of State, 2021.

IMPORT UZBROJENIA

Według SIPRI w latach 2013–2025 największy import uzbrojenia obejmował państwa Azji i Oceanii, który wyniósł 142,912 mld TIV, co stanowiło 37,75% całości zakupów. Ponadto znaczna część wolumenu przypadła na Bliski Wschód – 111,778 mld TIV (29,52%). Znacząco od tej klasyfikacji odbiegała Europa – państwa regionu zakupiły broń o wartości 75,986 mld TIV, co stanowiło 20,07% całości. Import uzbrojenia państw Afryki i obu Ameryk był na takim samym poziomie 23,180 mld TIV, tj. ok. 6,12%. Ponadto należy także uwzględnić organizacje międzynarodowe (1,360 mld TIV) i nieznanego odbiorcę (241 mln TIV; zob. tabela 6).

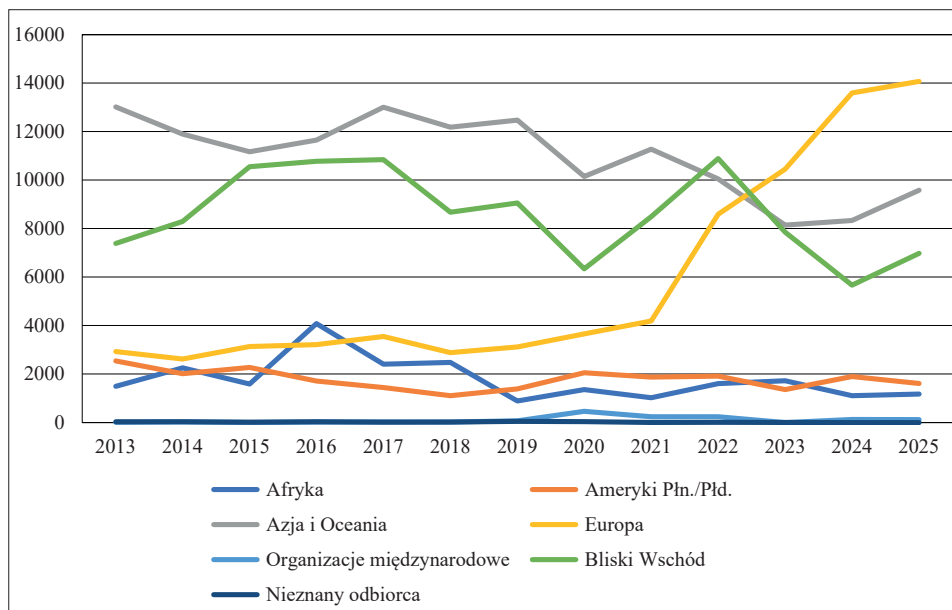
Tabela 6. Wielkość importu uzbrojenia w regionach geograficznych w latach 2013–2025, w mld TIV

Region geograficzny	2013–2025	%
Afryka	23,180	6,12
Ameryka Północna i Południowa	23,180	6,12
Azja i Oceania	142,912	37,75
Europa	75,986	20,07
Bliski Wschód	111,778	29,52
Organizacje międzynarodowe	1,360	0,36
Nieznany odbiorca	0,241	0,06
Całość	378,637	100,00

Źródło: SIPRI, 2026b.

Bardzo ważną kwestią jest ukazanie dynamiki importu uzbrojenia w regionach geograficznych w okresie 2013–2025. W przypadku organizacji międzynarodowych import głównie przypadał na lata 2020–2022 i rok 2024, nieznanego odbiorcy zaś miał charakter symboliczny. Wyłączając Europę, import uzbrojenia w pozostałych regionach ulegał wahaniom. W Afryce oscylował on na poziomie od 889 mln TIV (2019) do 4,081 mld TIV (2016). Dla porównania w Ameryce Północnej i Południowej wahał się w skali od 1,108 mld TIV (2018) do 2,543 mld TIV (2013). Większy charakter zmian miał miejsce w dwóch innych regionach geograficznych. W 2013 roku import państw Azji i Oceanii wyniósł 13,019 mld TIV, a następnie do 2015 roku zmniejszył się do 11,66 mld TIV. Stopniowo wskaźnik ten wzrastał do 2017 roku, osiągając skalę 13,004 mld TIV, by ponownie ulec ograniczeniu w 2018 roku do 12,182 mld TIV. W kolejnym okresie import uzbrojenia przez państwa Azji i Oceanii znacząco oscylował, zwiększając się do 12,470 mld TIV w 2019 roku, a następnie kurcząc się do 10,147 mld TIV w 2020 roku. Natomiast w 2021 roku wzrósł do 11,276 mld TIV, aby przez cztery kolejne lata notować duże ograniczenia, osiągając w latach 2023–2024 minimalny poziom odpowiednio 8,147 i 8,331 mld TIV. W 2025 roku wskaźnik ten wzrósł do 9,582 mld TIV. Zakup broni przez państwa Azji i Oceanii

w analizowanym okresie osiągnął najwyższy poziom w 2013 roku, najniższy zaś w 2023 roku – różnica wyniosła 4,872 mld TIV. Dla porównania import uzbrojenia państw Bliskiego Wschodu ulegał ciągłemu zwiększaniu z 7,384 mld TIV w 2013 roku do 10,842 mld TIV w 2017 roku. Natomiast w 2018 roku nastąpił spadek do 8,673 mld TIV, by ponownie wzrosnąć do 9,053 mld TIV w 2019 roku. Ponownie wskaźnik ten spadł w 2020 roku, osiągając 6,339 mld TIV. Jednak do 2022 roku miał miejsce znaczący wzrost importu uzbrojenia, który osiągnął rekordową w analizowanym okresie wartość 10,892 mld TIV – nominalnie o 4,553 mld TIV. W porównaniu do 2020 roku zwiększył się o ok. 41,8%. Jednakże do 2024 roku ulegał ograniczeniu o 5,226 mld TIV i osiągnął najniższy poziom 5,666 mld TIV, tj. spadek o 47,98% – blisko 2-krotnie. W 2025 roku wskaźnik ten wzrósł do 6,978 mld TIV. Import uzbrojenia państw Europy w porównaniu do przedstawionych powyżej regionów różnił się diametralnie. Z poziomu 2,928 mld TIV w 2013 roku zmniejszył się do 2,619 mld TIV (2014). W latach 2015–2017 miał miejsce wzrost do 3,547 mld TIV. Ponowny spadek nastąpił w 2018 roku – 2,883 mld TIV. Jednak od 2019 roku ma miejsce stałe zwiększanie importu uzbrojenia przez państwa Europy, tj. odpowiednio do pułapu 3,119 mld (2019), 3,656 mld (2020) i 4,185 mld TIV (2021). Wskaźnik ten znacząco wzrósł w 2022 roku, osiągając poziom 8,592 mld TIV. Dynamika ta utrzymała się także w latach 2023–2025 – odpowiednio 10,448 mld, 13,594 mld i 14,069 mld TIV. Analizując import uzbrojenia państw Europy, w latach 2013–2025 przy uwzględnieniu poziomu minimalnego (2014) i maksymalnego (2025) skala wahań była na poziomie 11,450 mld TIV, tj. blisko 5,4 (zob. wykres 2).

Wykres 2. Wielkość importu uzbrojenia w regionach geograficznych w latach 2013–2025, w mln TIV
Źródło: SIPRI, 2026b.

W latach 2013–2025 importерem uzbrojenia nr 1 były Indie, osiągając poziom 37,171 mld TIV, co stanowiło 9,82% całości. Największe zakupy przypadły na lata 2013–2015. Głównym dostawcą broni do Indii była Rosja, na którą przypadło 51% zakupów. Do trzech pozostałych należały Francja (16%), Stany Zjednoczone (13%) i Izrael (12%). Pozycja nr 2 przypadła Arabii Saudyjskiej, której import wyniósł 33,262 mld TIV – 8,78% w skali światowej. Najważniejszym dostawcą były Stany Zjednoczone (70%), a kolejnymi Wielka Brytania (11%), Francja (6,2%) i Hiszpania (3,3%). W przypadku pozostałych państw import uzbrojenia był co najmniej ponad 2-krotnie niższy. Pozycję nr 3 i 4 zajęły kolejno Katar (15,312 mld TIV – 4,04%) oraz Ukraina (15,057 mld – 3,98%). Dla Kataru najważniejszymi dostawcami były Stany Zjednoczone (48%) oraz Francja (18%), Włochy (14%), Wielka Brytania (12%). Natomiast Ukraina zakupiła uzbrojenie głównie w Stanach Zjednoczonych (41%), RFN (14%), Polsce (9,4%) i Wielkiej Brytanii (4,7%). Należy podkreślić, że w latach 2013–2021 import tego państwa w skali roku był na poziomie 0–67 mln TIV. W praktyce w okresie 2022–2025 Ukraina zakupiła broń o wartości 14,865 mld TIV. Kolejne pozycje nr 5–9 należały odpowiednio do Egiptu (14,866 mld TIV – 3,93%), ZEA (13,930 mld TIV – 3,68%), Australii (13,837 mld TIV – 3,65%), Pakistanu (13,158 mld TIV – 3,47%), ChRL (12,835 mld TIV – 3,39%). Na pozycji nr 10 znalazła się Japonia (10,550 mld TIV – 2,79%). Całościowy import uzbrojenia „10” głównych odbiorców w latach 2013–2025 był na poziomie 179,978 mld TIV, co stanowiło 47,53% światowych zakupów. Do pozostałych ważnych importerów broni – pozycje numer 11–20 – należały Republika Korei (9,811 mld TIV – 2,59%), Algieria (9,415 mld TIV – 2,49%), USA (9,293 mld TIV – 2,45%), Wielka Brytania (7,248 mld TIV – 1,91%), Indonezja (7,173 mld TIV – 1,89%), Izrael (6,935 mld TIV – 1,83%), Polska (6,720 mld TIV – 1,77%). W przypadku Polski największy import uzbrojenia miał miejsce w latach 2023–2025 i wyniósł 5,102 mld TIV, co stanowiło 75,92% całości. Ostatnie trzy pozycje zajęły odpowiednio kraje: Turcja (6,701 mld TIV – 1,77%), Irak (6,090 mld TIV – 1,61%) oraz Kuwejt (5,9 mld TIV – 1,56%). Uwzględniając specyfikę importu uzbrojenia przez największych odbiorców, charakteryzowało ją występowanie wahań w różnych okresach. Jednak w przypadku takich państw jak Algieria, Indonezja i Irak największe dostawy miały miejsce w okresie 2013–2018, ChRL zaś w latach 2013–2021. Dla porównania w latach 2022–2025 Ukraina otrzymała ok. 98,72% całości uzbrojenia, a Polska blisko 82,1%. Ponadto w tym samym okresie największy import uzbrojenia zanotowało również kilka państw, w tym Katar, Pakistan, Japonia i Kuwejt. Natomiast w USA miał on miejsce w perspektywie 2019–2024. Sumaryczny import uzbrojenia czołowych „20” państw w latach 2013–2025 wyniósł 255,264 mld TIV, co stanowiło 67,42% całości (zob. tabele 7 i 8).

W latach 2013–2025 wśród „20” największych importerów uzbrojenia w przypadku aż dwunastu państw na jednego dostawcę przypadło co najmniej 50% rynku, co może wiązać się z próbą lub też dużym uzależnieniem. Szczególnie proces ten dotyczył Japonii (95% – USA), Wielkiej Brytanii (79% – USA),

Tabela 7. Główni importerzy uzbrojenia w latach 2013–2024, w mld TIV

Państwo	2013– 2015	2016– 2018	2019– 2021	2022– 2024	2025	2013– 2024	%
1. Indie	11,318	7,316	9,830	5,844	2,863	37,171	9,82
2. Arabia Saudyjska	7,877	9,705	7,021	5,616	3,042	33,262	8,78
3. Katar	0,627	1,495	5,599	6,537	1,054	15,312	4,04
4. Ukraina	0,024	0,075	0,093	12,601	2,264	15,057	3,98
5. Egipt	2,592	5,770	3,785	2,021	0,697	14,866	3,93
6. ZEA	4,751	3,564	1,987	2,760	0,868	13,930	3,68
7. Australia	2,512	4,229	4,009	2,262	0,826	13,837	3,65
8. Pakistan	2,760	2,635	2,262	4,796	0,706	13,158	3,47
9. ChRL	3,445	5,009	3,031	1,145	0,207	12,835	3,39
10. Japonia	1,001	1,543	2,930	3,361	1,715	10,550	2,79
11. Republika Korei	1,198	3,029	3,690	1,671	0,222	9,811	2,59
12. Algieria	1,973	5,353	0,932	1,049	0,108	9,415	2,49
13. USA	1,817	1,331	2,610	2,790	0,745	9,293	2,45
14. Wielka Brytania	1,150	1,753	1,923	1,814	0,609	7,248	1,91
15. Indonezja	2,467	1,880	0,888	0,661	1,277	7,173	1,89
16. Izrael	1,403	1,708	1,354	1,933	0,537	6,935	1,83
17. Polska	0,548	0,221	0,434	3,348	2,169	6,720	1,77
18. Turcja	2,744	1,227	1,101	1,248	0,381	6,701	1,77
19. Irak	2,491	3,230	0,149	0,165	0,055	6,090	1,61
20. Kuwejt	1,092	0,356	1,687	2,454	0,311	5,900	1,56
Pierwsza „10”*	–	–	–	–	–	179,978	47,53
Pozostałe państwa	–	–	–	–	–	198,659	52,47
Pierwsza „20”*	–	–	–	–	–	255,264	67,42
Pozostałe państwa	–	–	–	–	–	123,373	32,58
Całkowity importu	83,255	90,128	78,174	93,544	33,535	378,637	100,0

* W tabelce nie zostały ujęte trzyletnie okresy, gdyż skład państw zaliczanych do pierwszej „10” lub „20” ulegał dużej rotacji, włączając państwa nie uwzględnione w powyższym zestawieniu.

Źródło: SIPRI, 2026a.

Pakistanu (75% – ChRL), Arabii Saudyjskiej i Australii (po 70% – USA), Chin (70% – Rosja), Izraela (69% – USA), Republiki Korei (68% – USA), Kuwejtu (67% – USA), Algierii (62% – Rosja), ZEA (57% – USA) oraz Indii (51% – Rosja). Ponadto na głównego dostawcę przypadało co najmniej 40% w czterech państwach, tj. Katarze (USA – 48%), Iraku (USA – 45%), Ukrainie (USA – 41%) i Polsce (Republika Korei – 40%). W tym ujęciu tuż poniżej tej granicy znajduje się Turcja (USA – 39%), a znacząco Egipt (Francja – 31%). Dla porównania wskaźnik ten był najniższy w przypadku Stanów Zjednoczonych (16% – Wielka Brytania) i Indonezji (17% – USA). Według kategorii czterech najważniejszych

Tabela 8. Najwięksi importerzy uzbrojenia i ich główni dostawcy w latach 2013–2024, w %

Państwo	Czterech największych dostawców uzbrojenia							
	Pierwszy	%	Drugi	%	Trzeci	%	Czwarty	%
1. Indie	Rosja	51	Francja	16	USA	13	Izrael	12
2. Arabia Saudyjska	USA	70	Wielka Brytania	11	Francja	6,2	Hiszpania	3,3
3. Katar	USA	48	Francja	18	Włochy	14	Wielka Brytania	12
4. Ukraina	USA	41	RFN	14	Polska	9,4	Wielka Brytania	4,7
5. Egipt	Francja	31	Rosja	24	USA	15	RFN	14
6. ZEA	USA	57	Francja	14	RPA	3,7	Włochy	3,4
7. Australia	USA	70	Hiszpania	20	Francja	2,9	Szwajcaria	1,8
8. Pakistan	Chiny	75	Turcja	4,7	USA	4,2	Rosja	3,1
9. Chiny	Rosja	70	Francja	12	Ukraina	8,9	Wielka Brytania	2,6
10. Japonia	USA	95	Wielka Brytania	3,1	RFN	0,6	Norwegia	0,5
11. Republika Korei	USA	68	RFN	21	Francja	4,7	Wielka Brytania	2,7
12. Algieria	Rosja	62	Chiny	15	RFN	11	Włochy	5,0
13. Stany Zjednoczone	Wielka Brytania	16	RFN	14	Francja	12	Niderlandy	11
14. Wielka Brytania	USA	79	Republika Korei	7,4	Izrael	5,1	RFN	2,8
15. Indonezja	USA	17	Włochy	14	Republika Korei	12	Wielka Brytania	11
16. Izrael	USA	69	RFN	27	Włochy	4,2	–	
17. Polska	Republika Korei	40	USA	39	RFN	5,0	Włochy	4,9
18. Turcja	USA	39	Hiszpania	21	Włochy	17	RFN	11
19. Irak	USA	45	Rosja	32	Republika Korei	7,0	Czechy	3,2
20. Kuwejt	USA	67	Włochy	23	Francja	6,1	Szwajcaria	1,2

Źródło: SIPRI, 2026a.

dostawców uzbrojenia USA była dla trzynastu największych importerów głównym dostawcą, tj. Arabii Saudyjskiej, Kataru, Ukrainy, ZEA, Australii, Japonii, Republiki Korei, Wielkiej Brytanii, Indonezji, Izraela, Turcji, Iraku, Kuwejtu. Natomiast drugim dla Polski, a w przypadku Indii, Pakistanu i Egiptu – trzecim. Jednak USA nie figuruje w grupie czterech największych dostawców broni do Chini i Algierii. Dla porównania Rosja była głównym eksporterem do Indii,

ChRL, Algierii, Wietnamu, drugim w przypadku Egiptu i Iraku oraz czwartym – Pakistanu. Należy także zwrócić uwagę, że w pozostałych państwach wskaźniki te były niższe, m.in. Francja figurowała w dziesięciu państwach, tj. Egipcie (nr 1), Indiach, Katarze, ZEA, Chinach (nr 2), Arabii Saudyjskiej, Australii, Republice Korei, USA, Kuwejcie (nr 3). ChRL była największym eksporterem uzbrojenia tylko do Pakistanu (nr 1) i Algierii (nr 2). Należy także wskazać, że Wielka Brytania była najważniejszym dostawcą broni do USA, a Republika Korei do Polski. W kategorii czterech największych eksporterów techniki wojskowej na uwagę zasługują także RFN, Hiszpania, Włochy oraz Izrael (zob. tabela 8).

Uwzględniając czołowych odbiorców broni, określonych przez SIPRI w latach 2013–2025, według Departamentu Stanu USA w latach 2013–2019 wskaźnik udziału importu broni do całości importu wahał się na poziomie ok. 0,0–8,3% wartości średniej. Najniższy wskaźnik – wynoszący blisko 0,0% – zanotowały Chiny. W przypadku Ukrainy i Stanów Zjednoczonych był on na poziomie 0,2%, Polski – 0,4%, Indonezji zaś – 0,7%. Dla pozostałych państw stanowił on co najmniej 1,0% – Indie i Wielka Brytania. W przypadku dwóch państw, tj. Turcji i Republiki Korei, był na poziomie odpowiednio: 1,6% i 1,8%. Dla Kuwejtu wskaźnik ten wyniósł 2,0%, a ZEA, Australii i Pakistanu – 2,3%. W przypadku udziału Japonii i Kataru import broni w całości importu był na poziomie 3,0% i 3,3%. Wartość ta dla Algierii i Izraela wynosiła odpowiednio 4,0% i 4,7%. Na szczególną uwagę przy uwzględnieniu tego kryterium zasługują Egipt, Arabia Saudyjska oraz Irak. Wyróżniają się one pod względem poziomu udziału importu uzbrojenia w skali całego importu. Odpowiednio w przypadku Egiptu wynosił średnio 5,4% w skali roku – wahania 2,1–7,2%. W przypadku Arabii Saudyjskiej import broni jako całości importu był na poziomie 3,2–10,3% – średnio 6,6%. Na tym tle występowała istotna różnica w przypadku Iraku, którego import broni stanowił ok. 3,1–11,8% całości importu – wartość średnia w skali roku wynosiła 8,3% (zob. tabela 9).

Nielegalny handel bronią strzelecką stanowi część światowego transferu uzbrojenia, który wykracza poza sferę transnarodowej działalności przestępczej, obejmującej konflikty wewnętrzne, korupcję, terroryzm i masowe akty przemocy. Ponadto stanowi również zagrożenie hybrydowe i asymetryczne dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Nielegalny handel bronią strzelecką, który powstał w XIX wieku, stwarza poważny problem dla społeczności międzynarodowej. Mimo że stanowi on tylko małą część nielegalnego handlu bronią, jednak cieszy się złą sławą, jest niebezpieczny oraz nieprzejrzysty. Problem ten szczególnie dotyczy tzw. czarnego rynku broni, który narusza normy prawa poszczególnych państw oraz prawo międzynarodowe. W tym przypadku należy wskazać, że wszystkie transakcje, tj. oficjalne i tajne, są prowadzone bez jakiegokolwiek zgody i kontroli ze strony rządów (Maisaia, 2024, s. 8–13).

Tabela 9. Udział importu broni w całości importu czołowych odbiorców uzbrojenia w latach 2013–2019, w %

Państwo	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Średnia
1. Indie	1,2	1,6	0,9	1,0	1,1	0,6	0,7	1,0
2. Arabia Saudyjska	3,5	3,2	5,8	6,3	8,2	10,3	8,6	6,6
3. Katar	2,1	1,5	2,9	2,5	2,8	3,0	8,5	3,3
4. Ukraina	0,0	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	0,2
5. Egipt	3,8	2,1	6,9	6,8	7,2	5,4	5,5	5,4
6. ZEA	2,8	2,1	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2	2,3
7. Australia	1,9	2,5	2,9	2,3	2,2	1,9	2,4	2,3
8. Pakistan	2,5	1,9	2,5	1,6	3,3	1,8	2,5	2,3
9. ChRL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
10. Japonia	2,7	2,4	3,6	3,2	3,2	3,2	2,9	3,0
11. Republika Korei	1,2	1,2	1,3	1,4	2,5	2,3	2,6	1,8
12. Algieria	2,9	1,8	2,7	7,8	5,1	5,3	2,7	4,0
13. USA	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
14. W. Brytania	1,3	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	0,8	1,0
15. Indonezja	0,6	1,0	0,5	0,5	0,9	0,6	0,5	0,7
16. Izrael	5,0	5,7	5,4	5,5	3,5	3,8	3,8	4,7
17. Polska	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4
18. Turcja	1,7	1,7	1,5	1,3	1,1	1,6	2,1	1,6
19. Irak	3,1	6,9	9,7	11,4	8,2	11,8	7,0	8,3
20. Kuwejt	2,4	2,0	2,3	1,6	1,5	2,1	1,8	2,0

Źródło: U.S. Department of State, 2021.

PODSUMOWANIE

Przyjęta we wstępie niniejszego artykułu hipoteza badawcza, a mianowicie – mimo że poziom transferu uzbrojenia stanowi niewielką część całkowitej wymiany handlowej, to w bardzo dużym stopniu wpływa na bezpieczeństwo międzynarodowe i narodowe państw w okresach wojen i wzrostu zagrożeń militarnych oraz hybrydowych – potwierdziła się. Zwiększenie zakupów broni w danym regionie powoduje rozwój potencjałów militarnych państw. Działania te z jednej strony są wynikiem występowania zagrożeń militarnych i/lub hybrydowych bądź w skrajnej sytuacji toczącego się konfliktu zbrojnego, natomiast z drugiej – to właśnie przyspieszenie przezbrajania armii w nowoczesny sprzęt może je kreować. W istotnym stopniu taka sytuacja wystąpiła po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 roku – faza wojny pełnoskalowej. Przekazanie Ukrainie dużej części uzbrojenia przez część państw członkowskich Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), w tym m.in. Polskę,

spowodowało konieczność uzupełnienia stanu sił zbrojnych, czego wynikiem był import uzbrojenia nowszych generacji. Paradoksalnie Rosja traktuje ten proces jako zagrożenie militarne, na które według deklaracji jej decydentów należy odpowiedzieć. Sytuacja taka może prowadzić do tzw. spirali zbrojeń. Uwzględniając specyfikę regionów międzynarodowych, w analizowanym okresie do wyścigu zbrojeń dochodziło w Indo-Pacyfiku oraz na Bliskim Wschodzie. W kontekście transferu uzbrojenia należy również wskazać, że wojny stanowią pewnego rodzaju poligon doświadczalny dla już użytkowanej broni lub testowania nowych jej typów, w wyniku czego wprowadzana jest ich modyfikacja. Należy podkreślić, że w sytuacjach niestabilnych państwa przy zakupie techniki wojskowej w dużym stopniu kierują się jakością oraz w jakimś zakresie systemy te sprawdziły się w działaniach zbrojnych. Ponadto należy także brać pod uwagę oferowaną cenę oraz „renomę” dostawcy.

Mimo przyjętych regulacji w ramach ONZ nie wszystkie państwa są skłonne do przekazywania informacji nt. wielkości swojego eksportu lub importu broni. Sytuacja powyższa powoduje, że w praktyce transfer uzbrojenia jest nieprzejrzysty. Ponadto informacje o poziomie wydatkowanych środków finansowych są niejawne ze względu na tajemnicę handlową. Szczególnie dużym wyzwaniem pozostaje kwestia przejrzystości w zakresie transferu broni strzeleckiej i lekkiego uzbrojenia.

Przyjęte w niniejszym artykule kryterium określania poziomu eksportu i importu broni według SIPRI mimo wymienionych zalet posiada także pewne niedostatki. Przede wszystkim wykorzystanie jako wspólnej jednostki tzw. TIV, która określa zdolności militarne systemów uzbrojenia, a nie ich wartość finansową, zniekształca rzeczywisty poziom handlu bronią. W takiej sytuacji przewaga USA – które są jednym z najważniejszych dostawców dla czołowych importerów techniki wojskowej – nad pozostałymi państwami byłaby znacznie wyższa. Cechą wyróżniającą Funkcjonowanie Stanów Zjednoczonych na światowym rynku uzbrojenia jest duża dywersyfikacja odbiorców.

Ważnym problemem w najbliższej perspektywie czasowej będzie znaczenie Federacji Rosyjskiej w międzynarodowym transferze uzbrojenia, a szczególnie zachowanie swoich rynków zbytu. W tym przypadku istotna pozostaje kwestia ewentualnego wejścia z „konkurencyjną” ofertą eksportu broni przez Chiny do tradycyjnych odbiorców Rosji. ChRL z jednego z najważniejszych importerów broni w wyniku absorpcji technologii i „sklonowania” dostarczonych systemów uzbrojenia, głównie z Federacji w ciągu analizowanego okresu, dokonała bardzo dużego skoku jakościowego. Ponadto swoją ofertę dla części odbiorców Rosji może przedstawić również Francja.

W perspektywie najbliższej dekady pozostaje także kwestia, w jakim stopniu europejskie państwa członkowskie NATO zdecydują się na rozwój swoich sił zbrojnych, w tym import uzbrojenia po trzech dekadach „dywidendy pokoju” i „specyficznej formy rozbrojenia” oraz „odczuwanego” zagrożenia ze strony Rosji. Sytuacja ta wiąże się również z rozwojem przemysłu zbrojeniowego. Innym problemem będzie pojawienie się Japonii jako potencjalnego eksportera broni.

ARMS TRANSFERS IN 2013–2025

Abstract: Trade in conventional arms is one of the key issues in international military relations, while also being closely linked to the political and economic spheres. Its scope includes export, import, transit, transshipment, and brokering, collectively referred to as “transfer.” Owing to its specific nature, arms trade contributes to the development and strengthening of states’ military capabilities. At the same time, however, this process may also fuel arms races and generate military threats, thereby affecting the level of both international and national security. Paradoxically, it accounts for only a fraction of total global trade, approximately 1%. In this context, an important issue concerns efforts to regulate arms transfers. Measures undertaken within the framework of the United Nations since the early 1990s have addressed the registration and control of exports and imports of conventional arms. Particular attention has been paid to the international transfer of small arms and light weapons. A significant instrument in the control of conventional arms transfers is the Arms Trade Treaty, which entered into force on 24 December 2014; however, it has not been signed or ratified by a number of states that are major exporters or importers of arms.

Keywords: arms transfer; arms trade; arms exports; arms imports; conventional arms

BIBLIOGRAFIA

- Control Arms Secretariat (2025). *ATT Monitor Report 2025*. Geneva. 25 August 2025.
- Goldblat, J. (1994). *Arms Control. A Guide to Negotiations and Agreements*. SAGE Publications.
- Maisaia, V. (2024). Small Armaments Non-Proliferation and Terrorism Security Dilemma Smuggling in Aegis of the Asymmetric Warfare. W: J.D. Eller (red.), *Gun Violence and Prevention – Connections, Cultures, and Consequences* (s. 1–23). IntechOpen. <https://orcid.org/10.5772/intechopen.1003052> [dostęp: 10.04.2026].
- Norwegian Initiative on Small Arms Transfers (2026). *Small Arms Trade Database*. <https://nisat.prio.org/Trade-Database/> [dostęp: 10.04.2026].
- OBWE (2026). *Information Exchange on Conventional Arms Transfer*. <https://www.osce.org/forum-for-security-cooperation/332441> [dostęp: 12.04.2026].
- SALW Dashboard (2026). <https://fiugis.maps.arcgis.com/apps/dashboards/f758b0e1373b48bc910e21ade0e8649b> [dostęp: 14.04.2026].
- SIPRI (2025). *SIPRI Top 100 arms producers see combined revenues surge as states rush to modernize and expand arsenals*. <https://www.sipri.org/media/press-release/2025/sipri-top-100-arms-producers-see-combined-revenues-surge-states-rush-modernize-and-expand-arsenals> [dostęp: 1.12.2025].
- SIPRI (2026a). *Sources and methods*. <https://www.sipri.org/databases/armstransfers/sources-and-methods> [dostęp: 12.04.2026].
- SIPRI (2026b). *Arms transfer database*. <https://armstransfers.sipri.org/ArmsTransfer/CSVResult> [dostęp: 12.04.2026].
- Small Arms Survey (2025). *The Small Arms Trade Transparency Barometer*. <https://www.smallarmssurvey.org/database/small-arms-trade-transparency-barometer> [dostęp: 15.04.2026].
- The Arms Trade Treaty (2024a). *Treaty Status*. <https://thearmstradetreaty.org/treaty-status.html> [dostęp: 15.04.2026].
- The Arms Trade Treaty (2024b). *Treaty Text*. <https://thearmstradetreaty.org/treaty-text.html> [dostęp: 15.04.2026].
- The Arms Trade Treaty (2026). *Annual Reports. Status: as of 02 April 2026*. <https://thearmstradetreaty.org/annual-reports.html?#> [dostęp: 15.04.2026].
- Topolski, I. (2021). Kontrola i redukcja zbrojeń. W: M. Pietraś (red.), *Międzynarodowe Stosunki Polityczne* (s. 497–528). Lublin: Wydawnictwo UMCS.

- Traktat o handlu bronią* (2015). *TRAKTAT o handlu bronią, sporządzony w Nowym Jorku dnia 2 kwietnia 2013 r.*, Dz.U. 2015, poz. 40.
- U.S. Department of State (2003). *United Nations Register of Conventional Arms*. <https://2001-2009.state.gov/t/pm/rls/fs/9421.htm> [dostęp: 20.12.2025].
- U.S. Department of State (2005). *United Nations Register of Conventional Arms*. <https://2001-2009.state.gov/t/ac/rls/fs/52745.htm> [dostęp: 20.12.2025].
- U.S. Department of State (2021). *WMEAT-2021-Tables-II-IV-Arms-Transfer-Deliveries-2009–2019.xlsx*. <https://2021-2025.state.gov/world-military-expenditures-and-arms-transfers-2021-edition/> [dostęp: 15.04.2026].
- United Nations (1992). *Resolutions adopted by the General Assembly [on the report of the First Committee (A/46/673)]*. <https://docs.un.org/en/A/RES/46/36> [dostęp: 30.12.2025].
- United Nations (1994). *General and Complete Disarmament: Transparency in Armaments. Report on the continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further developmen*. A/49/316. <https://docs.un.org/en/a/49/316> [dostęp: 28.12.2025].
- United Nations (2009). *Continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development*. A/64/296. <https://digitallibrary.un.org/record/664235?ln=en&v=pdf> [dostęp: 28.12.2025].
- United Nations (2016). *Continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development*. A/71/259. <https://digitallibrary.un.org/record/840757?ln=en&v=pdf> [dostęp: 3.01.2026].
- United Nations (2019). *Continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development*. A/74/211. <https://digitallibrary.un.org/record/3824602?ln=en&v=pdf> [dostęp: 15.07.2025].
- United Nations (2025). *Typology and classification of firearms*. <https://sherloc.unodc.org/cld/fr/education/tertiary/firearms/module-2/key-issues/typology-and-classification-of-firearms.html> [dostęp: 15.04.2026].
- UNODA (2025). *Register of Conventional Arms*.| United Nations Office for Disarmament Affairs. <https://disarmament.unoda.org/en/our-work/cross-cutting-issues/military-confidence-building-measures/register-conventional-arms> [dostęp: 15.12.2025].
- UNROCA (2022). *Developments, Trends, Challenges and Opportunities*. <https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2022/02/2022-02-16-Background-Paper-by-UNODA-for-the-2022-UNROCA-GGE.pdf> [dostęp: 20.12.2025].
- UNROCA (2024). *Definitions. Categories of equipment: 7+1*. <https://front.un-arm.org/wp-content/uploads/2024/05/DEFINITIONS-71-UNROCA.pdf> [dostęp: 20.12.2025].
- UNROCA (2025a). *ROCA (United Nations Register of Conventional Arms)*. <https://www.unroca.org/about> [dostęp: 15.12.2025].
- UNROCA (2025b). *Categories of major conventional arms*. <https://www.unroca.org/categories> [dostęp: 14.12.2025].
- UNROCA (2026). *Transparency in the global reported arms trade*. <https://www.unroca.org/participation> [dostęp: 15.04.2026].